

EXINOKOKKOZ BILAN KASALLANISH KO'RSATKICHLARINING RETROSPEKTIV EPIDEMIOLOGIK TAHLILI

Sherboboyeva Marifat Tolmas qizi

*Zangiota Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi. Toshkent*

Dulanova Dilobar Olim qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi. 1-kurs magistratura talabasi.

Toshkent. dulanovadilobar@gmail.com

G'aniyev Nodirbek Rustam o'g'li

Toshkent tibbiyot akademiyasi. 1-kurs magistratura takabasi.

Toshkent. shahrisabz.12029922@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada exinokokkozning kelib chiqishi, uning salbiy oqibatlar va jiddiy asoratlari, bugungi kunda kasallikning viloyatlarimizda tarqalishi, exinokokkozning epizootik o'choqlari, kasallanish ko'rsatkichlarining retrospektiv epidemiologik tahlili.

Kalit so'zlar: exinokokkoz, gijja kasalliklari, gelmintozlar, retrospektiv epidemiologik tahlil.

Ключевые слова: эхинококкоз, глистные болезни, гельминтозы, ретроспективный эпидемиологический анализ.

Key words: echinococcosis, worm diseases, helminthiasis, retrospective epidemiological analysis.

Mavzuning dolzarbligi: Exinokokkoz kasalligi dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng tarqalgan. Olingan ma'lumotlarga asosan, hozirgi vaqtda exinokokkoz bilan 1 milliondan ortiq kishi kasallangan, bunda ba'zi endemik va noendemik mintaqalarda ushbu xastalik bilan kasallanish 200 martadan ko'proq farq qiladi. So'nggi o'n yilliklarda exinokokkoz bilan kasallanishning o'sishi va kasallikning geografik chegarasining kengayishi kuzatildi.

Yuzaga kelgan tendensiya bir qator omillar bilan bog'liq bo'lib, ularga birinchi navbatda aholi ko'chishining (migratsiyasining) ortishi, sanitar-epidemiologik vaziyatning yomonlashuvini, birinchi navbatda exinokokkoz bo'yicha endemik mintaqalar, aholini dispanserizatsiya qilish muammolari, shular qatorida turli xavf guruhlarini kiritish mumkin.

Exinokokkoz kasalligi klinik belgilersiz kechishi bilan boshqa gelmintozlardan ajralib turishi sababli ushbu kasallik bilan kasallanish darajasi haqida aniq ma'lumotlar yo'q, shunga asosan exinokokkoz kasalligini erta tashxislash, konservativ davolash va oldini olish chora-tadbirlarini takomillashtirish bugungi kunda soha xodimlari oldida turgan hal

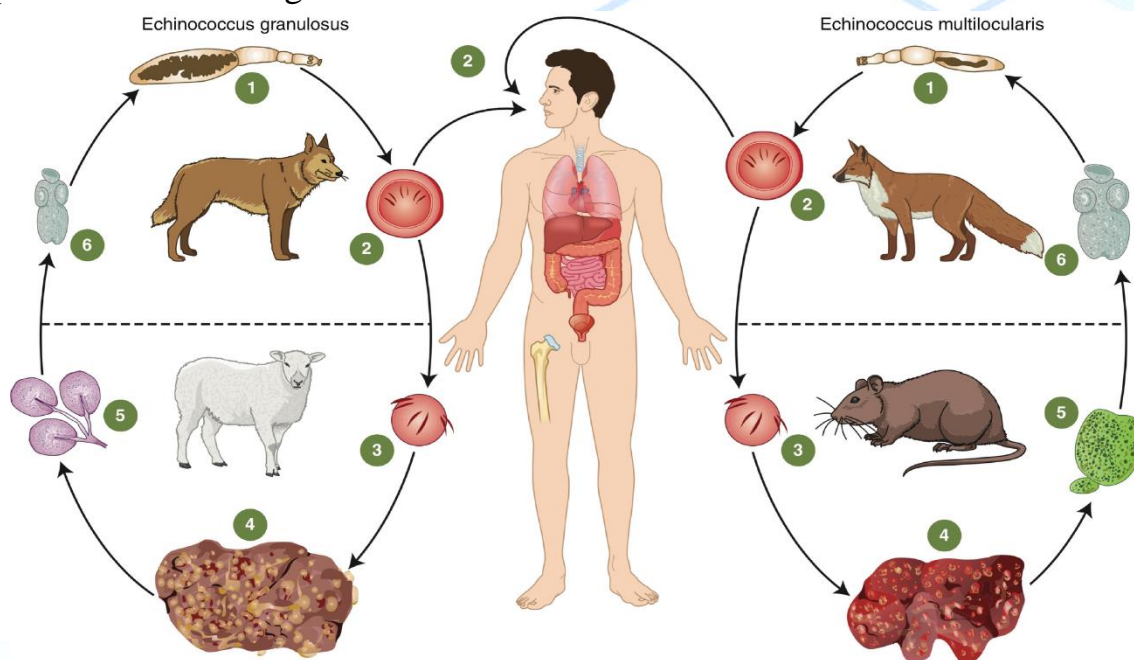
qilinishi lozim bo'lgan dolzarb muammolardan biridir.

Maqsad: Exinokokkoz bilan kasallanish ko'rsatkichlarining retrospektiv epidemiologik tahlili.

Natijalar: O'zbekiston Respublikasida 1994-2020 yillar davomida jami exinokokkoz kasalligi bilan 30678 nafar bemorlar ro'yxatga olingan bo'lib, kasallanganlarning 100 ming aholiga nisbatan intensiv ko'rsatkichi turli yillarda 1,3 - 6,01 bo'lganligi aniqlangan.

Tadqiqot olib borgan dastlabki yilimiz - 1994 yilda respublikamizda exinokokkoz bilan kasallanishning intensiv ko'rsatkichi – 100 ming aholiga nisbatan 3,17 tashkil qilgan va tahlil etilayotgan yillar mobaynida eng yuqori ko'rsatkich 2004 yilda kuzatilgan bo'lib, u 6,01 ga teng bo'lgan. 2007 yildan boshlab kasallanish ko'rsatkichida pasayish tendensiyasi kuzatilgan bo'lsada, oxirgi yillarda bir xil ko'rsatkichlarda saqlanib turibdi. 2020 yilga kelib intensiv ko'rsatkich 1,3 ni tashkil qilgan, bu 2004 yilga nisbatan kasallanishning 4,6 martaga kamayganligini ko'rsatadi. Tahlil etilayotgan yillar mobaynida respublika miqyosida kasallanishning nomuntazam tebranishlari qayd etilmagan.

Kasallanishning ko'p yillik dinamikasini hududlar bo'yicha 12 ta viloyat, Toshkent shahri va Qoraqalpog'iston respublikasi miqyosida jami kasallanganlar soni va 100 ming aholiga nisbatan kasallanishning intensiv ko'rsatkichlarining o'rtachasini aniqlaganimizda kasallanish ko'rsatkichi respublikamizning barcha hududlarida har xil ko'rsatkichlarda qayd qilingan, 1994-2020 yillar davomida jami kasallanganlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlar Farg'ona, Qashqadaryo va Buxoro viloyatlarida, eng past ko'rsatkichlar Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Qoraqalpog'iston Respublikasida kuzatilgan.

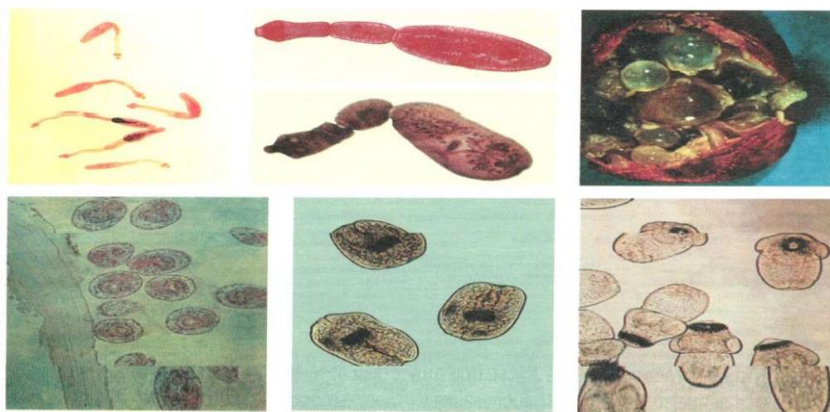
Kasallanish ko'rsatkichi eng yuqori bo'lgan Farg'ona viloyatida kasallikning ko'p tarqalganlik sabablari, exinokokkozning tabiiy epizootik o'choqlari mavjudligi, exinokokk tuxumlarining nam iqlim sharoitida tuproqda o'zoq muddat saqlanishi va aholining asosiy qismi dehqonchilik ishlari orqali tuproq bilan muloqoti ko'p bo'lishi bilan bog'liq.

Qashqadaryo viloyatlarida ham exinokokkozning tabiiy faol epizootik o'choqlari mavjudligi, aholining asosiy qismi shaxsiy chorvachilik va dehqonchilik ishlari orqali hayvonlar va tuproq bilan muloqatda bo'lishi kasallikning ko'p tarqalishiga sababchi omillardan hisoblanadi, bu hududlardagi kasallanish ko'rsatkichi jami respublika ko'rsatkichidan 1,35 barobar ko'p uchragan.

Farg'ona viloyatida kasallanish ko'rsatkichi 100 ming aholiga nisbatan har xil yillarda 1,0 - 12,24 oralig'ida uchragan. 2018 yilgacha 25 yil davomida exinokokkoz bilan kasallanish ko'rsatkichi respublika ko'rsatkichidan yuqori bo'lgan va oxirgi 2 yil davomida ya'ni 2019-2020 yillarda kamaygan. 2005 yilgacha 11 yil davomida respublikamizning boshqa hududlariga nisbatan kasallanish ko'rsatkichi yuqori bo'lgan.

Xorazmda boshqa viloyatlarimiz uchun juda antiqa va sanitariya-gigiena qoidalari bo'yicha yeb bo'lmaydigan deb hisoblanadigan ijjon (etjon) taomi bor. Bu xom go'shtni maxsus chinor yoki jiyda daraxtining to'nkasidan tayyorlangan g'ola (etchopar) ning ustida o'tkir pichoqda chopilib, bolta bilan eziladi va xomligicha yeyiladigan go'sht qiymasidir. Ijjon tayyorlashda asosan yangi so'yilgan qo'y go'shtidan foydalaniladi, qo'ylar esa exinokokkning asosiy oraliq xo'jayini xisoblanib, kasallikni yuqtirish omillaridan biridir.

Buxoro viloyati ham respublikamizda exinokokkoz kasalligining tarqalganligi bo'yicha yetakchi hududlardan biri hisoblanadi. Kasallanish ko'rsatkichi 100 ming aholiga nisbatan har xil yillarda 1,67 - 12,44 oralig'ida uchragan. Tadqiqot olib borilgan barcha yillar davomida exinokokkoz bilan kasallanish ko'rsatkichi respublika ko'rsatkichidan yuqori bo'lgan.

Echinococcus granulosus

Xulosa: Shunday qilib, respublikamizning ma'muriy hududlarida exinokokkoz bilan kasallanishning retrospektiv epidemiologik tahlili, kasallanish ko'rsatkichi yuqori bo'lgan hududlarda exinokokkozning faol epizootik o'choqlari mavjudligini va respublikaning barcha hududlarida ushbu kasallik hanuzgacha uchrab turganligi, bu esa o'z navbatida, kechiktirib bo'lmaydigan profilaktik chora-tadbirlarni tashkillashtirish zarurligidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mikrobiologiya immunologiya virusologiya. I.Muhamedov, E.Eshboyev, N.Zokirov, M.Zokirov. 2006-yil
2. Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya. I.M.Muhamedov, Sh.R.Aliyev, J.A.Rizayev, Sh.A.Xo'jayeva. 2019-yil
3. Tibbiyot Mikrobiologiyasi. O.K. Pozdeyev. 2001-yil
4. Tibbiyot mikrobiologiyasi, virusologiyasi va immunologiyasi. A.I. Korotyayev, S.A. Bobichev. 2008-yil.
5. Tibbiyot mikrobiologiyasi, virusologiyasi va immunologiyasi. V.V. Zveryev, A.S. Bikov. 2016-yil
6. Salomatlik kutubxonasi. // Ilmiy jurnal.-Toshkent, 2015. -32 b.
7. <https://uz.hypothyroidism.com/>
8. <https://journals.sagepub.com/>
9. <https://www.vsmu.by/>
10. <https://www.hindawi.com/journals/ijvm/2012/918267/>
11. <https://physoc.onlinelibrary.wiley.com/>